

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

Год. XX.

Мартъ — 1928.

Книга 3.

фот. Джонъ

НАДЪ МЪГЛИТЪ

Изъ Рила

Рис. Хр. Йончевъ

ВЪ ПИРИНА

(Продължение отъ кн. 2)

Действително, Тодоринъ Върхъ е по-низък отъ Елъ Тепе и нѣма неговата шеметна слава; подъ него не зѣе хаотичния Казанъ за да удвоява величието и страхотността му. Но той има и своитѣ предимства: отстраненъ отъ главния хребетъ на планината — изладенъ далечъ на северъ, между долините на Бъндерица и Дамяница — отъ него се откриватъ великолепни гледки: мраморно бѣлналия се съ обчертани, като отъ скулпторъ правилни ржбове, Елъ Тепе, гордо извишава голата си снага; Папазгьолския гранитенъ дѣлъ съ разнороднитѣ си чуки и жбери дръзко отсича хоризонта на югъ; весели и тѣжни, ту свѣтло обчертани, ту тъмно затулени езера въ дѣсно и лѣво; кичестия Разлогъ току подъ него, а по нататъкъ тъмния Рилско-Родопски лабиринтъ, изъ който надигатъ глави Ай Гидикъ, Попова Шапка, Царевъ върхъ, Мусала . . . Обърни се на западъ: низко, въ дънъ земя като змия на припѣкъ се е протегнала и лъщи Струма; насрѣща — скромно изпънала снага Бѣласица. И още колко видения и картини виснатъ въ паметъта ми безъ да имамъ воля да ги дѣля и наименоувамъ.

Подъ назн сж езерата на Василакъ—Василашкитѣ езера. Спусчането по южния скатъ, по широката тераса на Тодоринъ върхъ не е много трудно, но за каквъ чемеъ не зная, очитѣ ни сж се впили въ едно усамотено, черно езеро — Тевното езеро. Високо надъ другитѣ, скрито, вградено отъ скали и жбери, то мами като напасть. Моятъ младъ, току застигналъ ме спътникъ, се е халосалъ повече отъ мене отъ примааната таинственостъ на това езеро и дума:

като тръгнемъ въ дѣсно по хребета ще обиколимъ е-е-е ония тамъ жбери и ще се смъкнемъ тъкмо при него. А оттамъ — на Василакъ. И скачащъ като яре тръгна. Азъ по него. Провидението го прати и за примедие и за спасение. Изминали не изминали стотина крачки, ние се убедихме въ хиляди пѣти повтаряна истина, че Пиринъ нѣма било. Отъ оня широкъ грѣбнакъ на Стара Планина, по който могатъ да се движатъ кервани, отъ ония гиздави въртопи и седловини на Рила и Родопи — ни поменъ. И билото, и върховетѣ на Пиринъ сж се така срутили, разсипали отъ дветѣ страни, та е останало единъ остъръ, назжбенъ грѣбнакъ, по който е абсолютно невъзможно каквото и да е движение. Съ една дума сжщински оглозганъ грѣбнакъ на нѣкакво допотопно чудовище . . . Да се върнемъ назадъ — досвидя ни се загубеното време. И току се спуснахме по нѣкаквъ улей между скалитѣ. Благополучно. Навлѣзохме въ широка морена. Отъ балванъ на балванъ — изминаваме я. Нагазвме въ рѣдки хресталаци отъ клекъ. Знаете колко е приятно и лесно да се промъкнешъ измежду кръстосанитѣ като крачката на охтопода клонаци на клека! Ни отдолу да се проврешъ, ни да го прегизишъ. Лутаме се насамъ нататъкъ — изгубваме се единъ други. Обаждаме се: тука много лошо . . . И тука такова. Промушкваме се, възсѣдаме, хлѣзгаме се като по хасъръ. И все търсимъ изходъ. Бързаме да излѣземъ изъ това пленничество, та'ку ще би да си счупимъ вратоветѣ. Предъ мене се провиделя. Ще ми се съвсемъ да се отпусна по хлѣзгавитѣ, легнали

клоне на клекътъ. Нѣщо ме сепва. Озъртамъ се: въртоломна бездна. Спрѣлъ съмъ надъ отвесна скала отъ която не смѣя да надникна. Нѣщо се разсипа въ съзнанието ми, притъмня ми. Не смѣя да си отворя очитѣ. Стоя въ нѣкакъвъ унесъ като че ли се нося къмъ оня свѣтъ. А съзнанието щрака, щрака като разкъсанъ филмъ. Какво не ми мина презъ ума! Ще окапешъ като сврака по тия скали, ще те рѣфатъ орли и гарвани . . . Но шемета почва да се разтапя. Истинктътъ буди сили, воля па и съзнание. Виждамъ че ржцетѣ ми сж останали по вѣрни отколкото съзнанието: така здраво съмъ вчепкалъ клонетѣ на клекътъ, та сърцето да се пукне, ржцетѣ едва ли биха се отпуснали. Чувамъ — другага вика. Насилвамъ се да му се обадя. Иде къмъ мене. Да бжде благословенъ. — Съ негова помощъ можахъ да се измъкна. Имало късметъ нѣкое отъ децата . . .

Озъртаме се нерешително. Откъмъ Василашкото езеро чуваме гласове, виждаме ржкомахания, но нищо не проумѣваме. Отъ тѣхъ или по здраво подсказващъ инстинктъ, насочваме се въ дѣсно. Вървя следъ младия си спжтникъ, скачамъ по балванитѣ, хлѣзгамъ се, кждето той се хлѣзга — сжщински сомнамбулъ. На него съмъ предоставилъ и вѣра и упование. Ако би полѣтелъ въ бездна, но и за мигъ не бихъ се поколебалъ. Толкова бѣхъ изгубилъ воля и самообладание. Капнали отъ умора, измъкнахме се най-после. Ние сме при най-красивото, най-голѣмото Пиринско езеро: рибното Василашко езеро. Брѣговетѣ му сж китно зашумени, полянитѣ около него сж като сладки милувки за ужасенитѣ ни очи. А за да бжде омаята още по-голѣма, по кристалнитѣ му води се плѣзга лодка. Е, Боже, спасени сме! Та тука е възможенъ не само животъ, но и блаженство! И лодка и хора и зелени полянки. Плахо извивамъ вратъ нагоре, откъдето се смъкнахме. Като че ли нѣкоя сатана ни е водилъ презъ най-страхотнитѣ пропасти. . .

Езерото е прочуто по своята пѣстърва. Влади скопоса вѣдица отъ топлика и я метна въ водата. Не се минаха ни петъ минути, конца бѣ повлеченъ на вжтре и докато се догадимъ, изгубихме му края. Скоро лодката. Моята амбиция на морски човѣкъ бѣ безпощадно компрометирана: лодката — три сковани дѣски, се обърна и цопъ въ водата. Записахъ още едно безумие: че съмъ се къпалъ въ езеро надъ 2100 метра височина. — Ай сега скачай, суши се. Това ми само недостигаше.

Терасовидната поляна подъ езерото, покрита съ хубава мека трева, обкржжени съ китни борчета и ели е сама за себе си цѣла хубостъ. Тука Банскалии правятъ своитѣ пиршески излети. Подъ терасата гърми водопадъ: края на дългата морена, голѣмитѣ прагове на Дамяница. По-надолу рѣката е по-кротка,

Плакне бѣлитѣ, гладки камъне, бистра и многоводна. Безъ пѣсѣчни наноси, безъ мъртви вирове, хлѣзга се по бѣлото каменно корито, ту гърми, ту бърбори. И тоя смѣсенъ екъ оглася смѣлчанитѣ отъ черна орисъ стройни мури въ усоята, зашемедява покатерилитѣ се по срѣщната стрѣмнина зелени борове и като че ли подъ нейния ритъмъ тѣ почватъ да скачатъ отъ скала на скала или всѣки на мѣстото си. . .

Навлизаме въ сѣчищата. Голѣми протегнати като безконечни валяци съборени и оставени мури накрѣстосани въ различни посоки. Жалъ да те обхване за тия безмислено гинещи богатства. Казватъ че презъ зимата по заледения снѣгъ всичко щѣли да смъкнатъ. Дано да е тѣй.

Спираме при грамадна, цѣлъ баиръ, канара. Какъвъ ли гръмъ и трѣсъкъ е било, когато се е търколила отъ синитѣ висини! На тая канара се чете надписъ: „На това мѣсто въ началото на XVIII вѣкъ банскалии, унищожиха страшната кърджалийска

Тодоринъ върхъ

К. х. Радоновъ

орда. Триста души хайти сж оставили коститѣ си тука“. Дълго време главитѣ имъ се търкаляли изъ тоя тѣсенъ като лѣхъмъ усоеенъ проходъ: между скалата и стрѣмния брѣгъ. Оттогава това мѣсто се казва *Главитѣ*.

На около 2 километра отъ полето е бента на електрическата централа на Банско, а по надолу, при Илиеви мостове — самата инсталация. Красиво и уютно мѣсто. На самия мостъ се е размахала назадъ-напредъ, съ карабина на рамо млада жена. Изпърво помислихъ, че е нѣкое гевезе и на отсѣчената ѝ покана да обиколимъ отъ другата страна, сопнахъ се като българинъ. За моя изненада подаде се позната глава, поздравлява ме и съ ржка ме насочва нататкъ . . . Добри сполуки, мили хора. Дано успѣхътъ въ трудното ви дѣло подобава на вашата пламенна вѣра и упорита воля.

Измъкнахме се изъ планинската тѣснина. По-

лето цѣло е свѣтнало отъ предвечернитѣ лъчи на
наближилото да кацне на Тодоринѣ върхъ слънце.

Огнений заникъ изпраща на насъ
Своята сетня, привѣтна усмивка.
Всичко въ природата иска почивка
Въ сладка умора и нѣга и страсть
Ето вечерния часъ.

Бистрата струя на Дамяница се е разнишила
като нишките на една голѣма мрежа, хвърлена отъ
брѣгътъ на Пирина и обхванала цѣлото поле. Отъ
високата камбанария на Банско идѣха вълнитѣ, мо-
литвената благовестъ на предпразничниятъ звонъ.

П. Росенъ

ПЛАНИНИТѢ, ВѢТЪРЪТЪ И ОБЛАЦИТѢ

Отъ день на день нашитѣ планини се посѣща-
ватъ повече и печелятъ все повече приятели между
хората, жадуващи за истински отдишъ и почивка. И
докато преди години тѣ бѣха огласявани отъ говоръ
и пѣсни само презъ сигурнитѣ слънчеви дни на лѣ-
тото, днесъ не сжествува день отъ годината, презъ
който да се считатъ недостъпни. Мисля даже, че
презъ зимнитѣ дни тѣ даряватъ по щедро гоститѣ
си и много често навѣсенитѣ, студени и мъгливи дни
на равнината, които не обѣщаватъ нищо добро, кри-
ятъ за планинеца най-хубавитѣ слънчеви дни отъ
живота му, пълно синьо небе и диамантенъ блѣ-
съкъ, усѣянъ по ослѣпително бѣлия плащъ на тѣх-
нитѣ чела. Неусетно, всѣки день ние научаваме по
нѣщичко за тѣхъ. Бавно тѣ ни откриватъ буйния
животъ на природата, скритъ въ тишината на ясни
день и въ нѣсенята и напора на вихъра. Но не ви-
наги планината открива своитѣ истини даромъ; много
отъ тѣхъ сж постигнати съ непосилно напрѣгане на
волята, а и много сж платени съ живота на самоот-
вержени храбреци.

При броденето изъ планинитѣ има да се пре-
одоляватъ трудноститѣ, които се криятъ въ диплитѣ
имъ, като се почне отъ върховетѣ, отдѣлени съ про-
пасти, каменни грамади, и се свърши съ гордитѣ жб-
бери, които се оглеждатъ въ планинскитѣ езера.
Тѣзи трудности иматъ това предимство, че сж по-
стоянни, на опредѣлени мѣста и винаги съ повече
или по-малко усилия могатъ да бждатъ известни, из-
бѣгнати или преодоленни.

Промѣнитѣ на времето и атмосфернитѣ стихии
сж много по-голѣмо препятствие, защото тѣ не сж
опредѣлени по мѣсто и време. Тѣ носятъ съ себе си
изненадата, която може да спъне всѣка стѣпка на-
предъ. И за това до днесъ сж давани повече жер-
тви на тѣхъ и още много години за напредъ ще имъ
се плаща данъ, като изкупление на проявената дър-
зостъ. Една отъ стихията, която се плаща най-скъпо
е виялицата, съюзъ между бурята и студа, споени
съ ледения пѣсъкъ на бѣлата снѣжна пустиня. И
усилията на всички ни трѣбва да сж отправени къмъ
предвиждането ѣ, и винаги трѣбва да сме готови да
я посрѣщнемъ.

Известно е, че изобщо времето се гради въ атмо-
сферата, която обгръща земята. Слънчевото греене
е първопричина на всички промѣни, които ставатъ
въ нея. Обширни области отъ земната повърхностъ

се нагрѣватъ повече отъ другитѣ, равновесието въ
атмосферата се нарушава и грамадни въздушни маси
се втурватъ стремително, като върни слънчеви слу-
жители, да възстановятъ нарушения покой. Тѣ но-
сятъ съ себе си погълнатитѣ водни пари отъ океа-
нитѣ и земната повърхнина, издигатъ ги на кило-
метри високо и когато изстиватъ, изпускатъ частъ
отъ тѣхъ, която се превръща на малки невидими
почти капчици или ледени кристалчета, които обра-
зуватъ облацитѣ, носени отъ вѣтъра. Капчицитѣ и
кристалчетата се сливатъ едно съ друго, уголѣм-
яватъ се все повече и повече, политатъ къмъ земята,
изливатъ се въ дъждове или се изсипватъ и я по-
криватъ съ снѣжна покривка.

Планинитѣ играятъ голѣма роль за създаването
на облацитѣ и разпредѣлението на валежитѣ върху

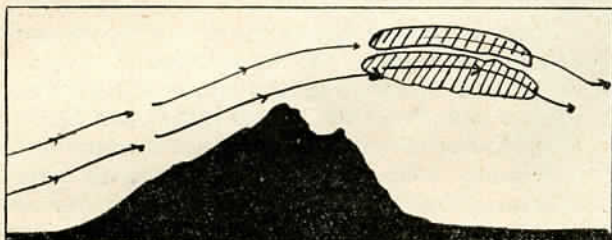

Фиг. 1.

тѣхъ и политѣ имъ. Тѣ взематъ голѣмо участие за
създаване на тѣхното време и климатъ, които се от-
личаватъ отъ тѣзи на равнината. Когато вѣтърътъ
срещне по пѣтя се планина, почва да се издига по
нейния грѣбъ и заедно съ това изстива съ около
единъ градусъ на всѣки сто метра издигане. Въ за-
висимостъ отъ неговата температура и влажностъ,
както и височината която трѣбва да премине, често
настъпва оня моментъ, при който воднитѣ пари,
които се съдържатъ въ него, почватъ да се втечня-
ватъ и даватъ началото на облакъ, който покрива гре-
бена на планината. Тогава се казва, че върху планина-
та има облачна шапка (фиг. 1). Щомъ почне втечнява-
нето на водни пари, изстиването на вѣтъра съ из-
дигането му значително намалява, понеже при самото
втечняване се отдѣля топлина която забавя процеса
на изстиването. При подходящи условия въ срещу-
вѣтрената страна на планината почва да вали, а въз-
душнитѣ маси, издигнали се до върха и дали тамъ
частъ отъ влагата си, почвата да се плъзгатъ въ про-

тивната страна — подвѣтрената. Тогава по обратен редъ, тѣ почватъ да се сгрѣватъ съ единъ градусъ на всѣки сто метра падане и изстиването имъ при изкачването съ сгрѣването при падането така се комбиниратъ, че вѣтъра пада съ по-висока температура, отколкото е почналъ да се издига. Това става само ако се е образувала облачна шапка. Въ подвѣтрената страна е по-топло, отколкото въ срещувѣтрената на мѣста съ една и сѣща височина. Въздуха е по-сухъ, жадно поглѣща нови водни пари и изсушава земята. Сгрѣването на вѣтъра се увеличава когато премине последователно нѣколко планински вериги и този горещъ вѣтъръ, когото въ Алпитъ наричатъ „фйонъ“, у насъ край Витоша се нарича „черенъ вѣтъръ“, вѣроятно защото въ кжсо време стопява снѣжната покривка и се открива черната земя.

Въ зависимостъ отъ силата на вѣтъра и температурнитъ различия въ атмосферата, той не само достига до най-високитъ гребени на планината, но удрийки се въ склоноветъ ѝ, издига се още по-високо, както водата се удря въ камѣнитъ по дѣното на планинскитъ потоци и се получава надиплената имъ повърхностъ (фигъ 2). Като опъната струна, вѣтровата

Фиг. 2.

струя почва да трепти и нѣколкократно се спуска и издига и образува грамадни въздушни бѣли вълни. При всѣко издигане на вълната настѣпва охлаждане на въздуха и то може да достигне до тамъ, че воднитъ пари да се втечнятъ и да образуватъ закржгелени, съ гладки краища облаци, често пжти раздѣлени на нѣколко пласта. Най-често се образува само единъ облакъ, който отстои на известно разстояние отъ планината по посока на течението и се нарича „характеренъ облакъ“ на планината. Той изобщо е неподвиженъ, когато течението, отъ което се образува не си измѣня посоката, силата и влагата значително, а когато такива промѣни наставатъ, той мѣни голѣмината и формата си и ту се отдалечава отъ планината, ту се приближава, но винаги е по посока на вѣтъра. По нѣкога, отъ всѣки по-високъ връхъ се образуватъ характерни облаци, които се свързватъ помежду си и даватъ грубо образа на планинската повърхностъ.

Отъ казаното се вижда, че характерниятъ облакъ може да бжде предупредителъ за времето въ планината. Неговото сжществуване говори непременно за силенъ вѣтъръ, най-малко по билото на планината. Не трѣбва да се забравя, че най-често у насъ духатъ силни вѣтрове съ западна посока и затова трѣбва да бждемъ особено предпазливи, когато характерния облакъ се намира на източната страна на планината. Нѣма съмнение, че колкото по-добре познаваме планината, толкова ще се знае по-добре и мѣстото, кждетовѣтърътъ, поради мѣстнитъ условия, добива най-голѣма сила. Такива мѣста презъ зимата трѣбва да се обхождатъ.

Витоша е единствената планина у насъ, чийто характеренъ облакъ е наблюдаванъ. Тѣзи наблюдения сж правени само отъ София, и затова сж едностранчиви. Много отъ днитъ презъ които той се е образувалъ, сж били тихи и слънчеви въ долината. Спомнямъ си деня, презъ който се даде първата жертва на виялицата. Той бѣше ясенъ, хубавъ празниченъ день, единъ отъ ония хубави дни на зимата въ голѣмия градъ, когато мъглата, напоена съ димъ, е като по чудо отнесена отъ вѣтъра презъ деветъ земи въ десета. На югъ синия небесенъ сводъ граничаше съ бѣлата плащаница на хубавицата Витоша. На изтокъ отъ Рѣзньоветъ, близко стоеше малкъ, бѣлъ като памучно вълмо, облакътъ на Витоша и като че ли вихъра, не подозиранъ отъ никого въ равнината, се мжчеше да хвърли мостъ отъ леденъ пѣськъ отъ челото на Рѣзньоветъ до него, който като кометна опашка се бѣлѣеше въру лазура. Презъ следнитъ дни морни хора търсили загубения си другаръ срѣдъ прѣспитъ, навейни отъ вихъра, който не спираше своята пѣсенъ. Слънцето неуклонно следѣше пжтя си по синия сводъ, окрасенъ съ бѣлия облакъ на Витоша . . .

Характерния облакъ на планинитъ лесно се различава отъ останалитъ облаци както по своята загладена форма, така и по свързаността си съ тѣхъ. Когато се образува, той е сигурно предупреждение за вѣтъра въ планината и много изненади и нежеланни последици презъ зимата могатъ да се избѣгнатъ. Затова, когато го има, не трѣбва да се пренебрѣгва. Може би много пжти ще бждемъ измамени въ очакванията си, било че виялицата е по-високо отъ гонената целъ, било че сме попаднали на заветъ, въ вѣтрената сѣнка на планинскитъ хребети. Ние нищо не губимъ въ този случай. Но трѣбва да се знае, че може да има буря безъ да се образува характерния облакъ, това зависи отъ условията въ атмосферата. Като се държи смѣтка обаче за него, най-малко, ще се намалятъ нещастията и неуспѣхитъ на живота ни въ планината, безъ тя да изгуби за насъ чароветъ, които ни е дала природата.

П. Пауновъ

ИЗСЛЕДВАЧИТЪ НА БЪЛГАРИЯ

1

АМИ БУЕ

Една от голѣмитѣ задачи на туристическото движение у насъ е проучването и популяризирането на природнитѣ красоти и историческитѣ паметници въ слабопроучената ни страна. Разрастването на туризма до едно широко, масово движение е първото доказателство за неговата обществена необходимост и значение. Но когато обхождаме възшебнитѣ кѣтища на нашата богата въ природоведско отношение страна, ние винаги трѣбва да си спомняме за онѣзи, които първи сѣ правили съ невѣроятни усилия партината въ пѣтя на изследванията, и да скѣрбимъ, че народната паметъ, или по-точно — паметъта на нашата интелигенция е малко кѣса, а интересътъ ѝ къмъ заслугитѣ на тѣзи пионери твърде слабъ. Пъкъ и официалнитѣ институти не падатъ по-долу въ това отношение. Въ училищата ни вече има доста научни и исторически картини — ценни и неумѣстни. Напримѣръ, за историческото обучение на децата — между другитѣ изложена е страшната картина на царъ Крума съ мечъ въ едната рѣка и отсѣчената глава на Никифора въ друга, отъ която настѣрхватъ коситѣ на малкитѣ питомчета, (като че ли историческата заслуга на този царъ се състои само въ този кървавъ актъ), а благородниятъ образъ на многозаслужилия български историкъ *Константинъ Иречекъ* никѣде нѣма да срѣщнете — нито въ салонитѣ, нито въ учебницитѣ по история, нито въ читанкитѣ. Никѣде не се мѣрка сѣщо така портрета на Каницъ, на Буге, на Лежанъ, и на много други заслужили на народа ни хора. Видѣ за киноартиститѣ се твърде много интересуваме. Интересуваме се и за боксьори, за пехливани. Вземете илюстрациитѣ, които излизатъ у насъ. Тамъ ще срещнете всичко отъ повърхностния животъ. Но за действително заслужилитѣ хора на българската наука — нищо или съвсемъ нищо. Щастливо изключение правятъ нѣкои отъ научнитѣ ни издания, но за съжаление, тѣ пъкъ не достигатъ до народа ни и до неговото подраствающе поколение, което има най-голѣма нужда отъ примѣра на самоотверженитѣ и безкористни ратници на науката. А трѣбва да се затрогватъ струнитѣ на по-дълбокитѣ интереси въ

българския умъ, увлеченъ отъ повърхностното и дѣлничното. За това твърде много допринася изучаване живота на заслужилитѣ хора, работили въ сѣщата срѣда, въ която ние сами живѣемъ. Доколко пъкъ сѣ слаби познанията ни върху живота на изследвачитѣ на нашата страна, ни показва и следния дребенъ, самъ по себе си, фактъ.

Презъ лѣтото ме срѣща единъ мой познайникъ, интелигентенъ човѣкъ. Съ здрависването си почва да ми изказва голѣмата си благодарностъ, задето научилъ отъ книгата ми за *Осогово* кой е *Ами Буге*.

— Живѣя на улица *Ами Буге* и искрено негодувахъ срещу общинаритѣ: отѣе накѣде сѣ кръстили нашата улица съ това неизвестно и никому не нужно име. Даже мислѣхме съ махленцитѣ да настоемъ да я прекръстятъ. И колко обидно ми се видѣ моето голѣмо невежество и неволно злословие срещу паметъта на този знаменитъ мѣжъ!

Моятъ познайникъ и сега се възмушаваше съ сѣщата непринудена искреностъ на добъръ човѣкъ, съ каквато се е възмушавалъ и противъ общинаритѣ, кога не знаеше кой е *Ами Буге*.

Срещу този ни недѣгъ има само единъ лѣкъ — *Познанието*.

За тази целъ и „Български туристъ“ открива широко страницитѣ си за опознаване на своитѣ читатели съ изследвачитѣ на България — наши и чужденци. Съ това, не само че ще обогатимъ познанията си, но ощо ще засвидетелствуваме нашата почитъ къмъ паметъта на покойницитѣ и уважение къмъ още живитѣ ратници на науката.

Започваме съ *Ами Буге*, който и по време и по заслуги заема първото мѣсто въ изследвачитѣ на нашата страна.

* * *

Amédée или *Ami Boué* е роденъ въ Хамбургъ на 16 мартъ 1794 година — по времето на Великата френска революция. По потекло французинъ, а по мѣсторождение — нѣмецъ, бѣдшиятъ знаменитъ геологъ останалъ крѣгло сираче ощо на десетата си година. Благодарение на майчинитѣ си род-

нини, той получил солидно възпитание и образование — един капитал, който изцъло биде вложен предъ жертвеника на науката изобщо и специално предъ този на Балканологията — изучаванята на Балканския полуостровъ. Благородният му роднини сжщо така съумѣха да запазатъ и значителното му богатство, останало въ наследство отъ майка му. И това материално богатство сжщо така бѣ пожертвано впоследствие за науката.

Първоначалното си образование Бое получи дома отъ майка си. Следъ това посѣпва въ гърговско училище, като особено много се отличи по математическитѣ науки. На деветнадесет години (презъ 1813 г.) напуска Хамбургъ и се преселва въ Швейцария, и първо въ Бернъ, а по-късно въ Женева, гдето изучава книговодство, като смѣталъ да се посвети на търговия. Отъ Женева заминава за Парижъ, кждето се предава на положителнитѣ науки и завършва курса по подготовителнитѣ предмети за бакалавърския си изпитъ. Следъ като издържа този изпитъ, реши да се посвети на медицинскитѣ науки. За тази целъ той предпочете английскитѣ университети и презъ 1814 г. заминава за Единбургъ. Следъ три години, двадесет годишния Бое има докторски дипломъ.

Но отличниятъ медикъ проявява много по-голям интересъ къмъ геологията. Още като студентъ по медицина въ Единбургъ, той използва ваканциитѣ за близки и далечни екскурзии и то предимно пешъ, съ раница на гърба и чукъ въ ръжка. Геоложкитѣ изследвания на Шотландия Бое издаде въ Парижъ презъ 1820 година, кждето се пресели веднага следъ свършване на медицината. И тукъ, въ мировия градъ на политическитѣ и научни преврати, се формира научния характеръ на бъдация знаменитъ изследвачъ на Балканския полуостровъ. Презъ лѣтото той изучава въ геолошко отношение околноститѣ на Парижъ и цѣла Франция. А зимата прекарва въ френската столица въ неспиренъ трудъ. Тукъ младиятъ ученъ е въ връзки съ всички знаменитости, като Cuvier, Blainville, Lamarck, Geoffroy S-t Hilaire, Haüy, Alexandre Brongniart и други, които указватъ още по-благоотворно влияние върху талантливия младъ ученъ мжжъ.

Презъ 1820 Бое напуска френската столица, за да се засели въ тази на Германия, който градъ бѣ втория наученъ центъръ на възраждаща се Европа. Тукъ той — между другитѣ си занятия — посещава минераложкитѣ и кристалографски курсове на прочутия берлински професоръ Weiss^a и се сближава съ неговия даровитъ асистентъ Gustave Rose. Знаменитиятъ Leopold von Buch дотолкова обикна младия Бое, че му остава на разположение даже и ръкописната си геоложка карта на сръдна Европа.

Презъ пролѣтѣта на 1821 г. Бое тръгва отъ

Берлинъ презъ Дрезденъ, Прага, Бърно за Виена. Въ последния градъ той се сближава съ учения свѣтъ, главно съ геолозитѣ и минералозитѣ на Австрия и съ тѣхно упжтване, той предприема много резултатни екскурзии изъ терциерния виенски басейнъ. Следъ това заобикаля Унгария и изучава златоноснитѣ трахити около Кемницъ и Кремницъ. Следъ завръщането си въ Виена съ богати запаси отъ материали, упжти се презъ Моравия и Чехия за Берлинъ и обходи и проучи Германия въ всички посоки. Следната — 1822 година Бое използва за допълнителни екскурзии изъ Франция и около Парижъ, а презъ есентѣта предприе и доста голѣмо пжтешествие — по северна Италия, Истрия, Корушко и западно Хърватско и презъ Швейцария, Милано и Турино се завърна въ Франция. Но не да почива, защото още следната пролѣтъ неуморимиятъ изследвачъ се кацери по върховетѣ на снѣжнитѣ Пиринеи, а следъ

Изъ Витоша

фот. Джонъ

това пъкъ изучава вулканическата зона на Неаполъ.

Следъ завръщането си въ Парижъ, Бое веднага пристѣпя къмъ организиране на ново научно предприятие низъ Трансилвания и сръдна и южна Унгария. За тази целъ той дойде въ Виена и оттамъ въ Пеща. Въ тѣзи страни той се натѣква и на угрозитѣ на ориенталскитѣ нрави. По пжтя изъ южна Трансилвания слугитѣ му се опитали на два пжти да отнематъ живота на добродушния ученъ съ целъ да го ограбятъ. Вториятъ пжтъ той билъ тровенъ съ *татулъ* и слугитѣ му, подъ предлогъ, че ще дирятъ лѣкаръ, избѣгали, като задигнали всичкитѣ му вещи съ колата и конетѣ заедно, и ги продали въ Арадъ. Ограбенъ по такъвъ подѣлъ начинъ и при това заболѣлъ сериозно, той се видѣ принуденъ да изостави за по-добри дни пжтуванията си изъ Банатъ, Славония и Хърватско и се завърна въ Виена, дето лежаша цѣли 6 месеци отъ тифозна треска, а последи-

цитът от стравянето чувства дълго и след това. Затова и Бое често разправял и писал, че пътуванията из славянските поробени страни е много по-сигурно, отколкото из полу-европейската по това време Унгария.

Веднага след оздравяването си Бое предприема нови пътувания и изуча терциерните образувания в Радибой (Хърватско), а през 1825 г. — Горна Австрия и югоизточната част на западна Унгария.

На 1 януарий 1826 г. А. Бое встъпва в брак с Eleopogo Beinstingel, родом виенчешка, с която пропътува западна Европа. Младите съпрузи се спрели само временно в Берн, а през пролетта на 1829 г. предприемат нови пътешествия по Салцбург, горна Австрия и североизточна Унгария и Галиция, и след като привършиха и това си дълго и плодотворно пътешествие се установиха — разбира се пак временно — в Париж.

Новото си пребивание в френската столица Бое използва за организирането на геоложкото дружество и на учредителното събрание, което стана на 17 март 1830 г. Той бѣ удостоен много заслужено с председателското мѣсто.

И така, след като пропътува с научни цели Шотландия, Англия, Ирландия, Франция, Швейцария, Белгия, Германия, Австрия, Унгария, Италия и Пиринеите, т. е. цяла Европа без Русия и Балканския полуостров, нашият учен си поставя смѣлата задача да изучи и последния европейски дѣл, който сграбчен от цариградските султани, представляваше от себе си една „terra incognita“ за науката. За тази цел той се засели в Виена, където и прави необходимите научни и технически приготовления за новото си голѣмо пътешествие за Полуострова. В това време, той проучи и публикува всичко, което се е знаело за нашите страни, като издаде съчинението си: *Zusammenstellung der bekannten geognostischen Thatfachen ueber die europäische Türkei und das klein Asien*.

Бое избира най-благоприятния момент за изучаване на подвластните на Турция балкански страни — царуването на по-напредничавия султан Махмуд, който в много отношения се показваше по-благоклонен към християнската рая. И първото си пътуване той предприе преди 92 години — през 1836 г. За научните изследвания на Бое ще имаме случай да приказваме по-подробно на друго мѣсто. На интересувашите се препоръчам бележките за Бое на покойния геолог Г. Златарски в Период. списание, кн. 62. Тук, пред читателите туристи, ще посоча само някои от маршрутите на Бое из нашите страни, за да видят какъв голѣм турист

е бил този рѣдък учен и с каква проникателност той е предрекъл блѣскавото бъдеще на българския туризъм.

Освен с неизбежната прислуга, Бое потегли за Полуострова през пролетта на 1836 г. придружен от учениците: Монталамберт и Викнел, като геолози, Фридрихшал, като ботаник, и Адолф Шваба, като ентомолог.

По Дунава нашите скъпи пътници стигат до Бѣлград и като проучват голѣмата част от Сърбия, се отправят през Нови-Пазар за Ипек, Прищина и Скопие. Оттам посещават Тетово и се качват по високите Шарски върхове. Пак през Скопие продължават изучаванията по направление на Кюстендил и посещават Куманово и Крива-паланка. От Кюстендил се отправят през Дупница за прочутия и по това време Рилски манастир

и се катерат по интересните в всѣко отношение Рилски върхове. Връщайки се по същия път изучават обстойно термалните и минерални извори в Осоговския край, а също така и рудните залежи и рудодобива. През Кратово и Щип експедицията минава Вардара и през Неготин, Кафаларци, Плетвар и Прилеп, стигат в Битоля. Оттук те правят набѣги към високите Пелистер. През Лерин, прерѣзват Нерѣзката планина и изучават интересната в геоложко отношение кратероидна Костурска котловина с нейното красиво езеро, разглеждат Тетово и Воден с чудните му водопади и през Яница (Енидже) се отправят за Солун. По това време в Енидже върлуваше чумата, но това не стрѣска смѣлит пътешественици.

В Солун Бое се раздѣли с другарите си и се отправя през Лѣгадина за Сѣр и Драма. Прави

по всички направления научни набѣги и по Струмската долина стига до Дупница, а оттам Радомир. Оттук той предприема първото си изкачване на Витоша. Заедно с възторга си от чудните витошки гледки, той проявява и чудно пророческо прозрѣние.

„Предвиждам в душата си, казва Бое, че когато се направят желѣзници в Турско, членовете на Алпийския клуб и много туристи ще се запятят за Витоша. Ще възникне и така хижка като на Риги-кулм... Темпе под високи Олимп е романтичен, Воден в Македония е очарователен, но де на свѣта може да види човѣкъ толкова очарователни картини от един лесно достъпен връх?“

От Радомир нашият геолог заминава през Пирот и Бѣла-паланка за вътрешността на Сърбия, която тоже проучва и се завръща в Виена.

Още през същата година Бое смая учения свѣт с богатството на своето изследване като на-

Изъ Витоша фот. Люб. Христовъ

писа редица статии въ разнитѣ геоложки списания на нѣмски, френски и английски.

Второто си пжтуване изъ нашитѣ страни Буюе предприема още следующата 1837 година. Макарь чечумата бѣ обхванала едва ли не цѣлия Полуостровъ, но това не го стрѣска. Бацилтъ на науката, отъ който страда неизлѣчимо страстния ученъ е посиленъ отъ чумната зараза. И неговиятъ кракъ стѣпи навсѣкжде, а прозорливиятъ му умъ проникваше въ вѣковѣчнитѣ тайни на кървавата ни земя.

Плодъ на продължителнитѣ и плодоносни изследвания на Балканитѣ сж редица статии, а венецътъ на неговия трудъ е епохалното за науката съчинение „La Turquie d'Europe“, излѣзло на френски презъ 1840 г. въ Парижъ.

За да бжде близко до милитѣ му Балкани, Буюе се пресели окончателно въ Виена, като подържаше непосредствени връзки съ академитѣ и геоложкитѣ дружества въ всички страни, еднакво цененъ навсѣкжде. Но най-много се интересувахе той отъ Балканския полуостровъ. Последната му работа, писана на 86-тата му годишна възраст, е пакъ за Балканитѣ — за долината и името на рѣката Сукава.

Буюе имаше не само стоманенъ духъ, но и желѣзно тѣло. Въпреки непоносимия трудъ той умрѣ на 21 ноемврий 1881 г. на 88 години.

На този знаменитъ човѣкъ Балканологията дължи своитѣ здрави основи, а българскиятъ туризъмъ първото си предвещание . . .

П. Д.

ЗИМЕ ИЗЪ ПИРИНЪ

Другари за тамъ лесно се намиратъ, но не трѣбваше и да бждатъ много. Спиро намѣрихме на улицата, Доктора измъкнахме отъ кафенето, а следъ Доктора лесно бѣше да уговоримъ и неговитѣ нераздѣлни другари бай Ангелъ и Канелката.

Въ зимна студена и мъглива утринна възкачваме се по Владейското дефиле, спускаме се къмъ Пернишката котловина и навлизаме въ долината на Струма при Радомиръ. Тукъ трѣбва да напустнемъ голѣмия влакъ и се прехвърлимъ на дековилката.

— Хайде, бакалъмъ, извиква Спиро. И на това чудо не бѣхъ се возилъ.

Къмъ 11 часа този български „бързъ“ влакъ полете презъ Радомирското поле. — Не, за Бога! Какво ти летене! Той тракаше и се люшкаше застрашително по тѣсния и кривъ пѣтъ. Ту се засили, ту намали своя ходъ. Човѣкъ правъ не може да стои, а и вагончетата бѣха препълнени съ пѣтници за Дупница, Разлогъ, Петричъ, Неврокопъ.

Къмъ 2 часа навлизаме въ Дупница. Тукъ влака минава презъ града по стари тѣсни и криви улици. Често пѣти ни се струваше, като че ли влака ще се вмъкне въ нѣкоя къща. Къмъ 5 часа преминахме старата турски граница при гара Струма.

Вече пакъ навлизаме въ коритото на Струма.

На тъмно стигаме въ Симитли. Селото е до гарата. Опустошено презъ войнитѣ, сега то наново се въздига. Има хубава минерална баня и много топли извори, но и страшна малария лѣтно време.

Вредъ е тъмно. Даже и Струма е свита, замръзнала, като че ли спи. Ношуваме въ единствения хотелъ „Пиринъ“ до гарата. Дѣдо Тодоръ, съдържателтъ, вдъхновенъ отъ нашето пристигане и хубавото мелнишко, до късно ни разказва за Македония.

— Презъ Разлогъ—Банско, отъ тамъ за Пиринъ ще идете. Това отсреща е Пиринъ, но отъ

тукъ не може, каза авторитетно червендалестия и съ дълги мустаци здравъ българинъ.

Починахме добре. Кога се събудихме, слънцето бѣше вече изкочило надъ Пиринъ. А той се вижда отъ тукъ. Елъ-тепе се бѣлѣе далечъ на изтокъ.

Тръгваме съ хубавъ, новъ автомобилъ. Мотора пращи и бучи по Разложкото шосе, което се вие ту по лѣвия, ту по дѣсния брѣгъ на Градевската рѣка. Леката кола лети по тѣсната долина. Отъ дѣсно склоноветѣ на Пиринъ, отъ лѣво тия на Рила. Ние се качваме все по-високо и по-високо. Къмъ 27 километъръ отъ Симитли ние сме на Предѣлъ. Това е най-високата точка (около 1300 м.) на прохода между Разлога и Струма. Тукъ се събиратъ и Пиринъ и Рила, но при голѣмъ снѣгъ и силенъ вѣтъръ за десетина и повече дни се спира всѣкакво движение.

Отъ тукъ погледа обхваща цѣлия Разлогъ. Далечъ на изтокъ сж последнитѣ склонове на Родопитѣ, на северъ Рила спуска хълмисти разклонения, обрасли съ хубави борови гори, а на югъ Пиринъ се възправилъ като стена.

На обѣдъ минаваме Разлогъ и навлизаме въ Банско. Старо българско градче, съ двуетажни къщи и масивни каменни стени, пѣрснати край кривина, постлани съ калдѣръми улици. Величествена е постройката на гимназията, направена това лѣто. Тодоринъ върхъ, Елъ-тепе и още много върхове на Пиринъ сж навдесили морни чела отъ югъ.

Намѣрихме бай Иванъ. Неговото любезно посрещане ни подбодри и зарадва. За водачъ ни даде стария комита Григоръ Мартина.

Бѣхме съ намѣрение да ношуваме въ Банско.

— Неможе, заяви бай Иванъ. Сега не е Петровъ-денъ. Едвамъ се е умирила планината. Утре, може би, не ще имате възможностъ и до хижата да идете.

Правъ бѣ човѣка. Излизаме отъ града и покрай р. Глазна стигаме въ инсталацията. Тукъ ни настига и Колчака отъ Банско. Щомъ се научилъ, че Пи-

ринъ ще има гости, облѣкълъ се набързо, нарамилъ фотографията и хайде нагоре.

Само единъ човѣкъ е миналъ преди насъ. Донѣкде пътя не е труденъ, пъкъ и още сме бодри. Напуснахме Глазна и се прехвърлихме на Бънде-ришката рѣка. По тъмно стигаме въ хижата. Благодарна хижа, спасителенъ домъ за нашего рода пѣтници. Широки стаи, добре скѣтани, приветливо ни се усмихватъ. Въ една гори огънь. Тукъ живѣе самъ, съ своето куче и виелицитѣ, горския стражаръ Мурата. Така го нарича бай Григоръ.

Мурата скоро донася нѣколко дебели пѣна и ги хвърля върху огнището. Голѣмъ огънь освѣтява стаята, а вънъ е нощъ, зимна нощъ въ планината.

— Е, Мура, ще можемъ ли утре да се качимъ на Тепето? запитахъ азъ. Той ме погледна, погледна и къмъ другитѣ, сви вежди, обърса мустаци и авторитетно заяви:

— Има пѣтища много до върха, но такива, по които и лѣтно време човѣкъ може да си пречупи краката. Сега да се качите горе, хичъ що ви трѣбва. Я се оставете отъ този меракъ!

— Какъ? Невъзможно ли? Ами че ние затова сме дошли чакъ отъ София.

— Защо питате него бе, господа? Азъ нали ще ви вода. Мурата не знаеше че нашия водачъ ще ни придружава до края.

— Щомъ като Мартинката е съ насъ и ако нощесъ планината е мирна, както днесъ, сигуръ ще успѣете.

Бай Григоръ, погледна насъ, погледна горския и извика: — Ехъ, колко пѣти съмъ минавалъ презъ тоя Пиринъ. Въ София бихъ се загубилъ, но не тукъ. Животътъ ми много пѣти на косъмъ е висѣлъ, но щастieto не ме е оставяло. И сега Богъ на помощъ.

Нѣмаше време за дълги приказки. Трѣбваше да събираме сили за утрешния день. Доктора въ София страдаше отъ безсъние, но сега пръвъ заспа. Мурата остана да държи огъня. Не сме усетили кога зорницата се показала надъ високитѣ борове. Ясното небе що покриваше Пиринскитѣ висини, трептящитѣ звездички, що една по една се скриваха въ синевината предвещаваха чуденъ зименъ день.

Бай Григоръ тръгна съ сигурна крачка по прѣсния снѣгъ, що покриваше тѣсната пѣтека. Пѣтека, която само той знаеше и която безъ него никога не бихме намѣрили даже и всрѣдъ лѣто. Вървимъ ту по лѣвия, ту по дѣсния брѣгъ на Бъндерица. Дълбоко долу се чува нейния ревъ. Гората е тиха. Никакъвъ шумъ. Нищо не нарушава утрешния покой на планината. Само снѣга подъ краката ни остро хрущи и разговорътъ ни далечъ се отеква.

Вървимъ раздѣлени единъ следъ други и не смѣемъ да стѣпимъ вънъ отъ стѣпкитѣ на водача ни. Постепенно се качваме все нагоре и нагоре. А върха, най-високиятъ връхъ на Пирина — Елъ-Тепе, се вижда отъ дѣсно като пресѣченъ конусъ, сврѣлъ се въ небето. Впиваме жадни погледи. Дали ще успѣемъ?

Правимъ чести почивки, гърдитѣ се отварятъ и дълбоко поематъ чистия въздухъ. Колкото се качваме нагоре, толкова пѣтеката става по-стрѣмна и по-опасна. Предупреждаванията за внимание сж чести. Чувствуваме че вървимъ по едри камъни, минаваме покрай страшни пропасти. Едно малко невнимание, едно погрѣшно стѣпване и човѣкъ би се намѣрилъ на стотина метра надолу, въ пропастьта.

Часа е вече 10. Цѣли четири часа пѣтуване, а върха е все още далечъ. Слънцето залъ съ своитѣ лѣчи снѣжнитѣ върхове. Хубавъ, хубавъ день. Неможемъ да се нагледаме да дивнитѣ панорами, що се откриваха предъ очитѣ ни.

Нагоре и все нагоре! По-чести ставатъ почивкитѣ, по-осторожни стѣпкитѣ, ние почти лазимъ напредъ. Бай Григоръ е виртуозъ въ своя занаятъ. Така внимателно изпитва всѣка стѣпка подъ краката си, че ние съ спокойствие го следваме.

— Още малко, още малко, момчета!

И действително още малко пѣтъ отъ три часа, следъ страшна умора, бѣхме на върха.

Каква чудна гледка! Ние сме накацали на върха като орли, а около насъ цѣлъ лабиринтъ отъ остри и страшни пропасти и върхове. Долу подъ насъ се синѣ Елтепенското езеро, по на югъ — Рибнитѣ езера, на западъ Окаденското и още много езерца сж се сгушили между снѣговетѣ. Едни сж замръзнали, а други още не.

Разложката котловина като дълбока яма се по-тайва между Пиринъ, Рила и Родопитѣ. Подъ насъ направо е Банско, по на изтокъ Добринище. Та какво не се вижда отъ тази божествена обсерватория? — Далечъ на югъ се очертава Бѣласица, Али Батушъ, Огражденъ, Рила.

Единъ по единъ се събираме на върха. Всички съзерцаваме и мълчимъ. Когато Пиринъ мълчи, ние не трѣбва да нарушаваме неговия покой. Като че ли въ този часъ се извършваше нѣкакво невидено тайнство. Като че ли цѣлата земя, цѣлата природа трѣпнѣше и чакаше да изгрѣе на изтокъ пакъ голѣмата и свѣтла звезда, която нѣкога преди много вѣкове бѣ се появила надъ Витлеемъ... И Пиринъ почиваше и чакаше звездата, защото днесъ тамъ долу въ низината чакаха пакъ да се роди Христосъ.

фот. Люб. Христовъ

Подъ Резньоветѣ

Завити добре въ палтата, подсланяме се край пирамидата, насѣдали въ дълбокъ снѣгъ. Съ тѣжа се раздѣлихме отъ върха, а той бѣше днесъ чистъ отъ мъгли, спокоенъ.

Втора нощъ въ планината. Насѣдали около огъня Мурата и Мартинката разправяха още дълго за буритѣ и виелицитѣ на планината. Но на вѣнъ

сега бѣше тихо. Всичко бѣ притаило дѣхъ, всичко почиваше и спѣше. Унесли бѣха се и борове и елхи унесли и засѣнували бѣха и далечнитѣ върхове и синитѣ езера...

Настѣпила бѣ нощъ въ планината, тиха и спокойна.

Хр. В-овъ

ПЕЩЕРИ ВЪ БЪЛОГРАДЧИСКО

Въ горноюрскитѣ и триасовитѣ образувания на севернитѣ старопланински разклонения около Бѣлоградчикъ се намиратъ нѣколко самотни, далечни една отъ друга пещери. Едни отъ тѣхъ сѣ доста голѣми, други по-малки, а трети сѣ незначителни дупки. По-голѣмитѣ пещери сѣ разположени ниско въ склоноветѣ на височинитѣ, а много отъ малкитѣ пещери се таятъ между стрѣмнитѣ пукнатини; тѣ сѣ мѣчно достѣпни и за най-опитния туристъ. Винаги пещеритѣ разположени въ подножието на височинитѣ се посещаватъ много често, тѣ сѣ по известни, нѣкои отъ тѣхъ сѣ по-внимателно изследвани и изучени, а тѣзи разположени въ мѣчно достѣпнитѣ скалисти спусъци малко сѣ познати и на околното население.

Пещерата „Магура“, до с. Рабища, е далечъ на с. з. отъ Бѣлоградчикъ около 16 клм.; за нея е писано още преди 35 год. а на последъкъ и Видинския клонъ на Б. Т. Д. издаде една малка, но за жалость безъ особено значение книжка. За нея вече писахме подробно въ първия брой отъ Български туристъ.

За пещерата „Миризливка“ разположена по срѣдата на пѣтя между Гара Орѣшецъ и Бѣлоградчикъ е съобщено нѣщо вѣрно въ бр. 5—6 на сп. „Природа“ отъ т. г., но то е недостатъчно и което най-лошото, авторътъ на статията въ заключенията си е казалъ много невѣрни нѣща.

Една отъ най-интереснитѣ пещери въ Столовата планина е Башевешката пещера (Башевечки пещъ), която се намира ниско въ североизточната частъ на планината, западно отъ гара Орѣшецъ, тамъ кждето най-близо допира ж. п. линия до политѣ на гористата височина. Името си носи отъ близката мѣстность Башевица — име на загинало въ далечно минало българско селище. Пещерата е обрѣната почти на изтокъ съ отворъ високъ до 4 м. и ширина при основата около 8 м. Подътъ е почти равненъ, само

отъ лѣво личи че при дѣждовни дни отъ вжтре изтича вода. Навжтре подътъ е отчасти каменистъ, но по-голѣмата частъ е заета отъ вода и отиването напредъ безъ предварителна подготовка е почти невъзможно. Тукъ таванътъ е високъ, пещерата се разширява на всички страни, и се раздѣля на два клона, до които се стига само следъ като се премине водата. Застоялата вода е бистра и чиста, затова лѣтно време говедаритѣ тукъ пладнуватъ съ добитъка си; когато пѣкъ има голѣми наводнения, водата е мжтна и изтича навѣнъ. Споредъ народното повѣрие тази вода е въ свѣрзка съ изворътъ до близкото с. Бѣла. Пакъ споредъ народнитѣ вѣрвания въ дѣното на единия отъ ржавитѣ имало цицки отъ които капѣла вода въ едно корито, и която жена не е имала достатъчно млѣко за да кърми малкото си, е трѣбвало да пие отъ тази вода.

На ю.-западъ отъ с. Орѣшецъ, въ мѣстностьта Пърнака, има друга пещера съ малкъ входъ, колкото човѣкъ елвамъ да се промѣкне по коремъ. Навжтре тя се разширява и отива далечъ.

Северно отъ Бѣлоградчикъ, високо въ Вѣнеца, почти недостѣпна, се намира една малка пещера. Отиването до тази безимена пещера, чийто отворъ е обрѣнатъ на югъ, е уморително, а да се достигне до нея е възможно само съ помощта на дърво, или вжже. Отворътъ е високъ до 1.60 м. при ширина около 2.50 м. Това е ка-

мениста пещера, която ту се разширява, ту до толкова стѣснява, че човѣкъ едвамъ може да проникне пълзешкомъ. Къмъ 30 м. дълбочина се отваря една не голѣма пропастъ. Тукъ въ варовитата скала между малкитѣ, на мѣста едвамъ личащи сталактити, се забелезватъ червеникавитѣ кремни ядра.

Далечъ 4 клм. на ю.-изтокъ отъ Бѣлоградчикъ въ червенитѣ триасови пѣсѣчници се намира двуетажната пещера, позната съ името Лепеница. Тя е обрѣната на ю. и. и е разположена високо надъ единъ

фот. Люб. Христовъ

Подъ Резньоветѣ

грамаденъ долъ. Долния ѝ отворъ е високъ около 12 метра, широкъ 15 м. и дълбокъ до 35 м. Подътъ за сега е покритъ съ овчи торъ, защото самата пещера е приспособена за кошара, а отдолу се разкрива не много дебелъ културенъ пластъ, изъ който се намиратъ фрагменти отъ глинени сждове, кремни остатъци, единични кости и зжби отъ разни животни и др. За втория етажъ се качва отъ къмъ дъното на първия, неговия отворъ е по-малкъ — високъ около 6 м. и широкъ 10 м. Пещерата е съвършено суха, но нейната отдалеченостъ отъ голъмо селище и приспособяването ѝ за кошари, я правятъ негостоприемна и малко известна.

Има още нѣколко пещери далечъ на югъ въ височинитъ между с. Върбово и Прелазница, но отиването до тѣхъ е трудно и много уморително. Високо на югъ надъ с. Прелазница въ непристъпната Джорина тръща се намира една пещера, съ отворъ обрнатъ на северъ, високъ до 3 м. и около 4 метра широкъ, която се посещава единствено само отъ иманяритъ. Отначало около 25 метра се слиза по полегатия и покритъ съ пръстъ подъ, отъ кждето се раздѣлятъ два ржкава — лѣвия е по широкъ и още толкова дълбокъ е като продължение на отвора. Дѣсниятъ клонъ отначало е тѣсенъ, после или се разширява или стѣснява, другаде завива по разни посоки, или се откриватъ мжчно достъпни пропасти. И тази пещера е образувана въ триасовитъ варовици, между които има най-различни вкаменености. Изъ пръстѣта на подътъ се намиратъ части отъ глинени сждове отъ по късно време.

Следъ упорито и опасно катеране нагоре по височината надъ пещерата се излиза на едно широко и отъ никого не посещавано плато. Отъ тукъ вече лесно се слиза надолу за къмъ с. Върбово по не много стръмния, но високъ и голъ каменистъ юженъ склонъ на Студени върхъ. Селото е далече, а дветъ пещери Попова и Голъма пещера оставатъ високо въ дѣсно, и отиването до тѣхъ не ми бѣ зъможно.

Три малки пещери — Темна дупка, Мечина дупка и Станчина дупка се намиратъ високо въ

Гламата, източно отъ с. Търговище. Посетихъ само Темната дупка, — пещера дълбока около 30 метра, съ отворъ колкото свободно човѣкъ да влѣзе, а подътъ е покритъ съ наносни материали.

Въ тѣзи покрайнини има още много други пещери, скрити между отвеснитъ скали, или горскитъ усои. На много мѣста изъ Бѣлоградчишкитъ села ще чуete народни предания, които говорятъ за зазиданитъ пещери къмъ Вѣнецътъ, Студени върхъ, надъ Чупрене, Салашъ, и на много още мѣста, но до сега никой не ги е намѣрилъ.

Отъ всички изброени пещери, по-голѣмъ интересъ представляватъ тѣзи, които сж били обитавани отъ човѣка, а това сж тѣзи въ които се намиратъ културни останки отъ човѣшка деятелность. Въ Лепеница имаме следи отъ човѣка, живѣлъ презъ новокаменната епоха, а въ пещерата надъ Прелазница намѣренитъ фрагменти сж отъ ново време. Новокаменната епоха за нашитъ земи започва къмъ 7000 — 6000 г. пр. Хр. И въ Миризлипка, споредъ сп. „Природа“ намѣренитъ материали, „половина отъ гърне, обгореностъта на коститъ и изгасналитъ вжглени сж отъ преди двесте хиляди години, — този периодъ отъ историческо гледище е известенъ съ името неолитиченъ и младо камено време“. Автора на статията нѣма понятие нито отъ периодъ, нито отъ време, нито знае какво е това неолитиченъ и какво е това младо камено време, но бърза да съобщи че още преди 200,000 год. въ „младо камено време“, въ Миризлипка е живѣлъ човѣкъ. Сжщо погрѣшно сж определени коститъ; зжбитъ въ рисунката сж отъ пещерна мечка и пещеренъ конъ, а не туръ, както се съобщава тамъ. Сжщо невѣрно сж предани латинскитъ имена на разнитъ видове елени, едни отъ които сж живѣли въ нашитъ земи, а други не.

Би било желателно почитаемата редакция на „Природа“ да бжде по внимателна и да провѣрва материалитъ, които ѝ се изпращатъ за публикуване. Да се подхранватъ читателитъ съ такива статии, каквато е тази за Миризлипка, само ще повреди на едно сериозно списание, каквото е Природа.

В. Миковъ

ЗМЕЕВИ ДУПКИ

Изъ грамадния масивъ на „Синитъ Камане“, които се протакатъ североизточно отъ гр. Сливенъ сж известни доста пещери, но тия които се посещаватъ по често, сж доста изгубили прелестъта си отъ сталактити и сталагмити, които тѣй безцелно сж унищожавани отъ посетителитъ.

Пещеритъ при *Мочуритъ*, при в. *Българка*, при *Дановъ камакъ*, *Чакръцитъ*, *Горни Змееви дупки*, при *Бъчевата* сж малко известни, благодарение на което красивитъ имъ форми отъ сталактити сж запазени така, както сж излѣзли отъ ржката

на създателя. Шкорпилъ описва пещери наречени *Птичи дупки* подъ Куш-бунарската долина, кждето презъ турското робство Панайотъ Хитовъ, задирванъ отъ турцитъ, е намѣрвалъ винаги сигурно убѣжище. Сега входа на тия пещери е загубенъ — навѣрно засипанъ отъ разрушенитъ скали. Още по малко сж известни пещеритъ подъ в. *Качулка*, северно отъ с. Бѣла, пещеритъ надъ с. Ени-къой и тия изъ масива подъ в. *Чумерна*. Най познати, достъпни и интересни си оставатъ пещеритъ *Змеевитъ дупки*, които отстоятъ на около 4 километра

североизточно отъ Сливенъ по течението на суходолището Мара дере (пещерна рѣка). Непосрѣдствено на самата граница, меду лозята и скалитѣ, на около 300 метра северно отъ държавния пѣтъ Сливенъ Ичера — между надвесенитѣ скали се тули входа за пещеритѣ, които сж най-посетяванитѣ и то презъ всѣко време на годината.

Кѣмъ тия пещери има два входа — горенъ въ елипсовидна форма, съ дължина 1·30 м. и 50 см. ширина и 7·50 м. дълбочина, и доленъ, образуванъ презъ последнитѣ години отъ приижданието на рѣката, водитѣ на която сж разбили скалата — стена на пещеритѣ. Тоя входъ би станалъ по удобенъ, ако разрушенитѣ камъне биха се отстранили. Нѣщо повече, той би се разширилъ и отворилъ повече, изиданъ и пригоденъ за малка вратичка. Горния входъ е отвесенъ, обаче по него има малки естествени прагове, които значително улесняватъ влизането и излизането презъ него.

Пещеритѣ не се освѣтяватъ отъ никжде, за това посетителя трѣбва да е снабденъ съ свещъ, карбитна ламба или фенеръ.

И двата входа водятъ въ доста обширна зала отъ която се разклоняватъ входоветѣ за разнитѣ галерии. Тая, която води кѣмъ югъ, достига 35 метра дължина при височина отъ 3·00 до 8·00 м. и отъ 1·50 до 5·50 м. ширина.

Стенитѣ и свода на тая галерия сж покрити съ гѣнки и релефи отъ сталактити въ чудно красиви форми, които при игра на свѣтлината отъ свещта взематъ най-фантастично очертание. Колкото повече се отива на югъ по тая галерия и приближава „Куминя“, толкова тя се стѣснява, като при това образува три последователни галерии отъ по 2·50 м. до 3·50 м. дължина, съединени помежду си съ тѣсни и ниски входове. Последната галерия завършва съ друга, недостъпна поради извънредно малкия си отворъ. Въ всички тия галерии височината е отъ 2·50 до 3·50 м. По срѣдата на тая галерия е високъ тѣсенъ душникъ, нареченъ „Куминъ“, който действа като вентилаторъ за по-голѣмата частъ отъ Галериятѣ. Тоя душникъ е високъ до 10—12 метра и влизанието презъ него безъ вжже е невъзможно.

Всички тия последователни галерии сж облицовани съ най-разнообразни форми отъ сталактити, обаче отъ тѣхъ сж запазени само по-едритѣ и повисокитѣ, които не сж се подали на разрушения отъ посетителитѣ. Въ една отъ тия галерии е и голѣмата сталактитна група наречена „Орелътѣ“, поради това че наподобява грамаденъ орелъ съ слабо-разперени криле, готовъ за отбрана.

Входоветѣ за другитѣ галерии се намѣрватъ западно отъ главния входъ. Низка, значително широка галерия, води на западъ отъ скалитѣ, като на 5 метра отъ входа си се разклонява въ две посоки. Първата поема направление юго-западно и е дълга до 8 метра. Тя завършва съ една ниша, наречена „Владишки тронъ“, поради голѣмата си прилика на старъ монастирски столъ. Тукъ преди 120 години е живѣлъ и намѣрвалъ убѣжище Кокарджаоглу — единъ отъ

многоото сливенци — войводи, който не е можалъ да понася турския яремъ. Тая галерия при едно наводнение следъ изтичанieto на водитѣ е спаднала съ 1·20 м. и въ издълбаната яма сж останали много човѣшки черепи и кости, произхода на които е неизвестенъ. Втората галерия води за „Банята“. Тя е малка почти кръгла, и е северно отъ галерията „Владишки тронъ“. Свода ѝ е високъ и блѣстящъ и отъ него постоянно падатъ капки, които ведно съ сталактитнитѣ образувания, наподобяватъ корита. На северо-западния край на тая галерия има силно релефна фигура, която има форма на човѣкъ или нѣщо подобно, наречено „Змея“. Тая галерия е една отъ най-красивитѣ. Сталактитнитѣ образувания съ които стенитѣ сж тѣй богато облицовани, даватъ най-богати форми отъ листа, цвѣтя и животни. А тия по свода, по които като по заледени висулки се движатъ капкитѣ, наподобяватъ сводъ на храмъ отъ мавритански стилъ.

Малко по на изтокъ отъ тая галерия има малка, тѣсна, но твърде висока галерия, наречена „Джамията“. Отъ тукъ тѣсенъ и твърде дълъгъ входъ около 30 м. води северо-западно подъ скалитѣ, но отиванието по-нататѣкъ въ него е невъзможно, поради това, че той става по-нисъкъ и по-тѣсенъ. Има се всички основания да се вѣрва, че този входъ нѣкога е билъ достъпенъ и презъ него се е отивало до други зали и галерии, но презъ вѣковетѣ сталактитнитѣ образувания значително сж се напластили и стѣснили входа, а може следъ време и съвсемъ да го затулятъ отъ окоото на посетителя.

Една особностъ на тая пещера е малката рѣка, която протича само около два метра отъ извора си и наново се изубва подъ почвата. Кѣмъ извора на тая рѣка наречена „Мъртва рѣка“ води входъ отъ главната галерия на северъ съ дължина 5·50 м. високъ 50 см. и 40 см. широкъ, така че отиванието до водата може да стане само чрезъ пълзение. Тукъ при извора на рѣката често се намѣрватъ човѣшки кости, особно следъ прииждане на водитѣ, което иде да потвърди предположението за присѣствието на други неизвестни още галерии и зали отъ тая група.

Предполага се, че водитѣ отъ тая подземна рѣка излизатъ наново надъ земята чрезъ изворитѣ отъвнъ „Дебелата кория“ — петъ километра южно отъ пещеритѣ.

Преданието разправя, че нѣкога преди стотина години на събора, който става при тия пещери на 22 мартъ (9 мартъ старъ стилъ), единъ отъ посетителитѣ е изчезналъ, а това е наложило по нареждане на властѣта, закриването входа на една отъ най-дългитѣ галерии, която е водила далеко надъ масива на „Синитѣ Камане“.

Разкопки и проучвания изъ тия пещери, а сжщо и въ другитѣ по сливенската планина не сж правени. Известно е само, че преди 50 години въ една отъ галериятѣ случайно е намѣренъ камененъ чукъ, неоспоримо доказателство, че тѣ сж служили за жилище на предисторическия човѣкъ.

Г. Гюлмязовъ

ИЗЪ ИЗЛЕТНИТЪ КНИГИ НА КЛОНОВЕТЪ

ТУНЕЛИТЪ

Тръгваме отъ Провадия по шосето за Ново-село. Пътъ не много интересенъ, на западъ отъ който се издига *Птичи-връхъ* — *Кушъ-тепе*, презъ който върви вододѣлната линия между рѣкитѣ Ана-дере и Голѣма-Камчия. Огъ тукъ на югъ се открива предъ очитѣ на пѣтника чуденъ изгледъ къмъ камчийската долина и Балкана, чийто върхове се очертаватъ далечъ въ хоризонта, а на северъ провадийското и девненското възвишения.

Напускаме шосето и завиваме по коларски между-селски пътъ къмъ село Кушъ-тепе, разположено въ една гънка на южния склонъ на върха съ сѣщото име, съ прекрасно южно изложение къмъ долината на Камчия, много добре запазено отъ с. и с. з. вѣтрове. Селото изобилствува съ вода и населението е почти турско. Въ послѣдно време, поради мѣстоположението си и здравъ климатъ, селото почва да привлича лѣтувачи, а особено грѣдоболни. Удобствата за сега сж лекото съобщение съ Провадия посрѣдствомъ автомобилъ и услужливото турско население. Отъ селото се спускаме по прѣкъ пътъ на югъ презъ хубава джбова горичка къмъ Ново-село, разположено въ долината на р. Камчия. Селото е доста голѣмо, но му липсва изворна вода. Огъ селото вървимъ пакъ на югъ презъ долината на Камчия, която долина на изтокъ отъ близкото село Сава се нарича Лонгозъ, прочутъ съ своята вѣковна гора, която се продължава на изтокъ до самото устие на рѣката въ Черно море. По-нататъкъ пѣтя продължава по хребета-Хамбарлъкъ-вододѣла на Голѣма и Луда Камчия. Този пътъ е особено приятенъ, понеже върви презъ млада доста висока вече джбова гора, която тукъ тамъ покрива пѣтя и образува красиви пѣтеки. На самото било на хребета има малка полянка, кждето почиватъ пѣтниците. На 60 крачки отъ нея, на южния склонъ, до високъ джбъ се отклонява пѣтека, която води въ дола 400—500 крачки, до малкъ изворъ, дето пѣтника-пешеходецъ може да утоли жаждата си. По-нататъкъ пѣтя върви сѣщо презъ гора по южния склонъ на хребета почти до самото село Ченге, разположено на лѣвния брѣгъ на Луда-Камчия. На югъ, отъ самия дѣсенъ брѣгъ на рѣката се издигатъ стрѣмно склоноветѣ на Камчийската планина, а точно срещу селото е върха Пилафъ-тепе. Околността тукъ е особено живописна. Въ Ченге пристигнахме вечеръта, а цѣлия пътъ е около 30 к.

На другия день, сутринъта, тръгваме по шосето за Айтосъ. Минаваме Луда-Камчия по голѣмъ хубавъ сводестъ мостъ и на около 3 клм. отъ селото

стигаме Тунелитѣ. Тунелитѣ сж два единъ до другъ на дѣсния брѣгъ на Камчия и пробиватъ осамотени горно кредни варовити скали, презъ които минава самото шосе за Айтосъ, може би единственото шосе, което минава презъ тунели въ Балканския полуостровъ. Самитѣ скали гледани отъ югъ представляватъ чудна гледка и напомнятъ на вълшебенъ замъкъ съ неговитѣ стени, кули и входи. Скалитѣ сж много ясно напластени съ наклонъ на западъ и понеже сж силно напукани, даватъ илюзията на стари и порутени стени. Това рѣдко природно образувание е резултатъ на ерозивното действие на водата. Въ основата на тия отвесни скали тече самата рѣка. Човѣкъ, който за прѣвъ пътъ ги наблюдава, особено рано сутринъ, мжно отдѣля погледа си отъ тѣхъ, такова силно впечатление произвеждатъ тѣ съ своя величественъ видъ. Двата брѣга на рѣката, които тукъ сж доста стрѣмни, сж залесени. Мѣстността е силно пресечена и представлява живописни кжтове въ недрата на Балкана. При преминаването презъ тунелитѣ, човѣкъ трѣбва да бжде внимателенъ, защото напуканитѣ скали лесно се рушатъ по върховетѣ си и падатъ по-голѣми или по-малки камъни при подухване на вѣтъра или побутнати отъ чавкитѣ, които се виятъ по тѣхнитѣ върхове. При южния отворъ на втория тунелъ много ясно се очертаватъ наслоенитѣ варовити скали, които образуватъ височинитѣ на цѣлата околностъ.

Около 500 метра на югъ, рѣката се промъква между две отвѣсни скали, отдалечени на 50 метра и около 8 метра високи. До самия брѣгъ на рѣката се намира изворъ съ студена и бистра вода. Околността тукъ е богата съ растителностъ.

Следъ почивка се връщаме по сѣщия пътъ до Ново-село, кждето ноцувахме. На следния день тръгваме по прѣкия пътъ до Кушъ-тепе, отъ кждето се отбиваме на западъ до тѣй наречената „Диликли кая“ — пробита скала. Тукъ кредни пѣсчници, подобни на мадарскитѣ, но по-меки, образуватъ около 200—300 метра отвесни скали къмъ северъ съ височина отъ 6 до 8 метра. Тѣ сж ерозирани и изобилствуватъ съ пещери и дупки, много отъ които сж изкуствено издѣлбани. И днесъ тия скали представляватъ кариера за изрѣзване на блокове отъ които се приготвяватъ корита за чешми, кладенци и др. Скалитѣ се намиратъ въ землището на село Кушъ-тепе. Огъ тамъ се открива чудесна панорама къмъ порѣчието на Ана-дере съ хубави и богати села. Въ подножието на сѣщитѣ се намира чешма съ хубава и студена вода. Една малка частъ отъ

околността е покрита с смъсена гора, в която изобилствуват липите. От тук се спускаме през мѣстността „Солака“ и се спираме в горицата на село Фете-кьой, която е изсѣчена и мѣстото изобилствува с ягоди. Под останалите 50—60 голѣми дѣба прекарваме една отлична почивка, след което минаваме през селото и по пѣтя към Провадия

се отбиваме в мѣстността „Измѣтец“ — красива карстова мѣстност с два малки водопада, хубава пещера с извор в самата скала и изобилна вода, която изтича изпод скалите. За съжаление една част от скалите сѣ разрушени от околното население. От тук се връщаме направо в Провадия.

Д. Тодоровъ. — Провадия.

ДРУЖЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ

Софийският клонъ Алеко Константиновъ е имал на 22 януарий своето годишно събрание. От неговия отчетъ вадимъ следното: Презъ 1927 год. по списъкъ въ клона сѣ числили 1110 члена, от които 850 души издѣлжени. Нови членове сѣ записани 197.

При клона има *фото група* сѣ свой инвентаръ, диапозитиви и картички. При хижа Алеко сѣ построени две чешми: едната открита, трѣбна, другата — зидана, дарение от председателя на Б. Т. Д. Арх. Г. Козаровъ. Инвентарът на хижата е увеличенъ с подарени огледала, алуминиеви и бакърени сѣдове и други принадлежности. Единиятъ от дарителитѣ, г. Климентъ Филипчевъ, е обявенъ за членъ — дарител на клона. Настоятелството благодари много на членоветѣ от стопанствената комисия г. г. Н. Чилингировъ, Х. Петковъ и Г. Кръстевъ за положенитѣ от тѣхъ грижи по стопанистване на хижата.

Съ целъ да се осигури мѣсто за ношуване на повече посетители, настоятелството е решило безъ предварително позволение, гоститѣ немогатъ да престояватъ на хижата повече от три дена; на професори, асистенти и всички лица, които идватъ на Витоша сѣ научна целъ, за ношуване въ хижата не ще се плаща. Въ хижата сѣ набавени достатъчно количество зеленчукови и фруктови консерви, които могатъ да се потърсятъ от посетителитѣ. Мѣсто за алпинизмъ е избрано и работитѣ около неговото уреждане вървятъ успешно. Клонътъ разполага и сѣ 80 стѣрка деелвайсъ, които изглеждатъ че ще се развиятъ добре.

Като начало на метеорологическа станция е поставенъ на хижата дѣждомѣръ. Измѣрва се и се записва редовно и температурата. На видни мѣста ще се поставятъ планшетки сѣ названия на върховетѣ и мѣстноститѣ.

Презъ годината хижата е била посетена от 5446 души — 3232 членове, от тѣхъ 2324 мъже, 908 жени, от нечленоветѣ жени 785. От ношуване и бюфетъ хижата има приходъ до 31 декемврий общо 114,629 лева. Възнамѣржава се да се разшири хижата поради многото посетители, както и да се уреди едно лѣтовнище за членоветѣ на клона.

Съ залесяването сѣ се грижели г. г. Д. Тошковъ, А. Гиневъ и П. Кебърле. До сега е засето 350 декара сѣ около 100 хиляди борчета. Изкопани сѣ и 3000 дупки за клекъ.

Клонътъ е уредилъ и популярни туристически бесѣди. Четени сѣ сказки от Д-ръ Малеевъ за експедицията вѣ Хималаитѣ и от Д-ръ П. Стояновъ за изкачането му на Грандъ Комбенъ.

Поради голѣмото значение на Драгалевци като летенъ пунктъ, клонътъ прави усилия за създаването на туристически клонъ вѣ селото. Клонътъ прави и проучвания да си набави собствено помѣщение вѣ нѣкоя от жилищнитѣ коперации. Както всѣка година клонътъ урежда на Бѣдни вечеръ елха сѣ томбола на хижата. Тази година чистия приходъ отъ 21 хиляди е отнесенъ къмъ фонда *хижа*

От финансовия докладъ се вижда, че клонътъ разполага сѣ фондъ хижа 603,970 лв., фондъ Кладница —

6580 лв., залесяване — 5300 лв., туристически домъ — 2560 лв., електрическа централа — 1500 лв., дружествени издания — 2470 лв., бюстъ Алеко — 1920 лв., хижа Черни върхъ — 22,235 лв., Клоново настоятелство — 12,915 лв.

Пернишкият клонъ Голо Бѣрдо е посрещналъ Бѣдни вечеръ и Новата година вѣ своята хижа на Голо Бѣрдо. Клонътъ е образувалъ скиорска група, която ще се ръководи отъ Цековъ и Арабовъ. На 25 януарий е четенъ рефератъ отъ г-ца Вѣра Симова — Туризмъ и красотата.

Карловският клонъ Юмрукъ чалъ е организиралъ голѣмъ коледенъ излетъ до хижата Юмрукъ чалъ. Презъ миналата година клонътъ е пригостилъ за обитаване полуразрушения общински спасителенъ домъ, разположенъ на 2 часа и половина по течението на Стара рѣка, на кръстопѣтя за в. Купена — гр. Троянъ и хижата Юмрукъ чалъ. Тази малка и приветлива хижа се състои отъ две голѣми стаи, веранда, оборъ и ще носи името хижата *Малката рѣка*. Новата хижа е удобенъ изходенъ пунктъ за Купена, Амбарица, хижата Юмрукъ чалъ, Сарж кая, Костенурката и пр. Съ тази хижа Карловския Балканъ става достъпенъ за посещение презъ всѣко време на годината. При хижата Юмрукъ чалъ сѣщо е построенъ солиденъ оборъ, прекаранъ водопроводъ, изградена голѣма чешма, разчистенъ района около хижата, поправени пѣтищата.

Русенският клонъ. Клоновото настоятелство се е конституирало както следва: председателъ Ив. Ставревъ, учителъ вѣ мъжката гимназия, подпредседателъ мичманъ Стефанъ Хранковъ, секретаръ Крумъ Аврамовъ, касиеръ Георги Стефановъ, домакинъ Георги Хлѣбаровъ, съветници К. Назъровъ, Ст. Стефановъ и Н. Ставревъ. Адреса на клона е ул. Николаевска 18.

Старо-Загорският клонъ Сърнена гора брои 181 члена. От тѣхъ 130 мъже, 51 жени. Състояли сѣ 22 излета, еднодневни и многодневни, разпредѣлени вѣ трудови и научни. Маркирани сѣ пѣтищата Стара-Загора — Банитѣ — 10 клм. и Стара-Загора — Милкини скали — 18 клм. Вѣ трудовитѣ малки излети клонътъ е работилъ главно вѣ разхубавяването на Аязмото. Построени сѣ 50 скамейки, издигнати сѣ 20 табели, поставени 20 кошчета за сметъ и др.

Настоятелството е обръщало голѣмо внимание на културната дейность. Четени сѣ 6 реферата, устройвани сѣ мѣстни и клонови срещи, агитационна седмичка, туристическа изложба (23.X.—6.XI.), устроена голѣма *народна забава* на 19 юний на Аязмото. Клонътъ е поставилъ основата и на минерална и растителна сбирка.

Съвмѣстно сѣ юношитѣ при клона на девическото педагогическо училище (пансионъ) е устроена отъ Априлъ м. г. туристическа спална. Спалната е уредена благодарение сътрудничеството на почетния ни членъ Д-ръ Хр. Пиперовъ и отстъпване на временно ползване на одеала и други принадлежности за легла отъ г-нъ Ботевъ, н-кѣ

на О. Т. Бюро. Таксата за пренощуване е за членове 8 лв., за нечленове — 12.

Уредена е и *Фото Сърнена Гора*, която притежава вече хубавъ албумъ. За сега клонътъ разполага съ 72 негатива, 140 снимки. Картичките се продаватъ по 5 лв. едната. Клонътъ се е натоварилъ да приготви снимки отъ града и околността съ целъ да пропагандира природнитъ хубости.

Отъ библиотеката на *Сърнена гора* е издаденъ само № 1 — Туризмът и здраве отъ Д-ръ Азманова-Ханчева. Клоновата библиотека разполага съ 90 книги съ чисто туристическо съдържание.

Въ касата на клона по разни параграфи сж постъпили 50,951 лв., а изразходвани — 35,043 лв. Миналата година наличността въ касата е била — 9200 лв., тази година — 15,908 лв.

Клоновото настоятелство презъ настоящата година е: председател Д-ръ Хр. П. Гюлеметовъ, подпредседател Т. Близнаковъ, секретаръ Бончо Боновъ, касиеръ Михаилъ Даскаловъ, домакинъ-библиотекаръ Цвѣтана Велчева, съветници Петъръ Гърбасановъ, Д-ръ Ст. Мутафовъ, Ст. Георгиевъ, Контролна комисия Д-ръ Нейчо Желевъ, Крумъ Атанасовъ и Кр Дудумовъ.

Търновскиятъ клонъ Трапезица е ималъ своето годишно събрание на 5 февруарий, на което е присъствувалъ и председателътъ на Б. Т. Д. Арх. Г. Козаровъ. Къмъ 31 декемврий 1927 г. клонътъ е ималъ 445 напълно издължени членове, отъ които 312 получаватъ дружественото списание *Български туристъ*.

На 2 юний м. г. клонътъ е отпразнувалъ по тържественъ начинъ своята двадесетъ и петъ годишнина отъ основанието си.

Презъ миналата отчетна година спалнитъ на клона, които ималъ 100 легла, сж били посетени отъ:

1. Туристи членове на Б. Т. Д.	66 лв.
2. на Ю. Т. С.	57 "
3. Учители.	671 "
4. Ученици.	2145 "
5. Членове отъ разни кул. организ.	373 "
6. Чужденци.	217 "
7. Разни лица, неплатили	31 "

Всичко. . . 3560 лв.

Всички тѣзи лица иматъ общо 4885 пренощувания. Клонътъ е извършилъ 15 излета, отъ които нѣкои многодневни изъ Рила и Стара планина.

Дадени сж: 1 балъ, 5 дневни забави и уредени 2 междуклонови срещи.

Клонътъ притежава недвижими имоти за 1,157,653 лв., мобили за 155 хиляди лв. и ценни книжа за 20850 лв.

Презъ годината клонътъ е реализиралъ бюджетъ отъ 105008 лв., приходъ и разходъ.

За голѣмитъ заслуги, които е принесълъ на клона и въобще на туристическото дѣло въ града, общото годишно събрание е провъзгласило за почетенъ членъ на клона. председателя на сжщия — г-нъ Цоню Ст. Гергановъ.

За дарители членове сж провъзгласени: г-нъ Ан. Д. Михайловъ и Ал. Марковъ за подаренитъ отъ тѣхъ презъ годината по хиляда лева. Настоятелството имъ благодари предъ събранието.

По предложението на председателътъ на Б. Т. Д., който е говорилъ на тема *Видено и чуто* клонътъ ще издаде на френски и български новъ пжтеводителъ на Търново и околността му.

Новото клоново настоятелство се състои отъ председател Ц. Ст. Гергановъ, подпредседателъ Ив. М. Заяковъ, секретаръ Ан. Д. Михайловъ, касиеръ Ст. Бояджиевъ, домакинъ Цацо Тодоровъ, библиотекаръ Кирчо П. Василевъ, пом. касиеръ Стоянъ Атанасовъ и съветници Леонъ Филиповъ, Юр. Константиновъ, Хр. Сауловъ и Борисъ Георгиевъ.

Ямболскиятъ клонъ Кабиле е ималъ на 12. II. т. г., общо годишно събрание. Отъ представения отчетъ се вижда, че въ началото на дружествената година клона е броилъ 46 члена; — презъ годината сж напуснали 11 члена, а сж записани 20; или: въ края на отчетната година е имало 55 члена напълно изправни, отъ които 40 мъже и 15 жени. Реализирани сж 7 излета до Бакаджицитъ, Бачковския мѣнастиръ, Рила и др., посетени отъ 125 души. Отъ 11 до 18. II. м. г. клона е ималъ агитационна седмица, презъ която сж записани 12 члена и пласирани 15 абонамента отъ „Б. Туристъ“. Списанието се е получавало въ 51 броя. Уредени сж били две сказки съ диалогизми, посетени отъ 720 души. Клона е реализиралъ за отчетното време 12,583 лв. приходъ, 6,919.30 лв. разходъ и 5,663.70 лв. наличностъ и е напълно издълженъ предъ Централното настоятелство.

Въ сжщото събрание е било избрано ново настоятелство въ съставъ: председ. Т. Тодоровъ, адвокатъ, подпред. Д. Кръстевъ, сждия, секрет. К. х. Радоновъ, уч-ль, касиеръ Ив. Димитровъ, книжаръ, дом.-библ. Кр. Шевкеновъ, чиновникъ и съветници: Д. Ангеловъ, търг., В. Богдановъ, и Б. Караивановъ, чиновникъ, а контролна комисия: председ. В. Лоловъ, адвокатъ и членове: Ив. Икономовъ, търговецъ и Алб. Вайнбергъ, шапкаръ.

Адреса на клона е: *чрезъ г. К. х. Радоновъ, ул. „Вазовъ“ № 10*

Самоковскиятъ клонъ наново се съживява. На събранието отъ 7 февруарий е избрано ново настоятелство: председателъ П. Францалийски, подпредседателъ Ал. Дрънски, касиеръ Д. Йончевъ, секретаръ Ив. Китовъ, домакинъ Г. Вжжаровъ. Съветници: Д-ръ Кокошковъ, П. Георгиевъ и Мик. Кръшиякъ. Контролна комисия П. Бюлбулевъ, Н. Наумовъ и Апостолъ х. Николовъ.

Първата грижа на новото настоятелство е да засили клона, да постави въ редъ канцеларията, да повдигне авторитета си предъ гражданството и да се погрижи за ценнитъ си имоти и хижата подъ Мусала.

Настоятелството се надѣва, че клонътъ въ близко бъдеще ще застане отново въ първитъ редове на родния туризмъ.

Жалейка. — На 25 февруарий т. г. се помина шесть годишното момченце Владко на председателя на Софийския клонъ „Ал. Костантиновъ“ г. Вл. Христовъ. Нашитъ сърдечни съболезнования къмъ туристическото семейство за тежката му загуба.

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ. Месечно илюстрирано списание за туризмъ и родинознание — Органъ на Българското Туристическо Дружество. Препоръчано отъ Министерството на Народното Просвѣщение съ окръжно № 1793 отъ 27 януарий 1922 г. Година XX (януарий — декемврий). Абонаментъ за година 60 лв. за чужбина — 100 лв. Всичко за списанието се изпраща до Редакцията на **Български Туристъ**, София, ул. Солунъ 25.

СЪДЪРЖАНИЕ. — П. Росенъ, Въ Пиринъ; П. Палуновъ, Планинитъ, вѣтърътъ и облацитъ; П. Д., Изследвачитъ на България — Ами Буе; Хр. В-овъ, Зиме изъ Пиринъ; В. Миковъ, Пещери изъ Бѣлоградско; Д. Тодоровъ, Изъ излетнитъ книги на клоноветъ — Тунелитъ (Провадия); Г. Гюлмязовъ, Змееви дупки. Дружественъ животъ. Снимки отъ Пиринъ, Витоша и Рила.